

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Israël en de kerk: het vervullingsmodel

P.H.R. van Houwelingen ■

Op 4 december 2007 organiseerde het *Nederlands Dagblad* een publiek debat over de vraag: 'hoe onopgeefbaar is onze verbondenheid met Israël'? Aanleiding daartoe was een tamelijk kritische recensie in deze krant over het boek *Hoop voor Israël*.¹ Behalve de recensent, H. de Jong, Nederlands gereformeerd emerituspredikant, namen aan dit debat in Ede deel: M.C. Mulder, directeur van het Centrum voor Israël studies; H. Poot, protestants predikant en bestuurslid van de stichting Christenen voor Israël; en ikzelf. Mijn bijdrage aan de gedachtevorming liep uit op een pleidooi voor het zogeheten vervullingsmodel.²

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - P.H.R. van Houwelingen Israël en de kerk: het vervullingsmodel	357
<i>Meditatief</i> - A. Koster Onheilige vrouwen	360
<i>Wandelen met God</i> - M.A. van Leeuwen Alles wordt nieuw	361
<i>Achtergronden</i> - M. v. Veelen Heerlijke Handreiking? (2)	363
<i>Van binnen naar buiten</i> - M.J.C. Blok Over de grens?!	365
<i>Kerk en muziek</i> - J. Smelik Deputaten Kerkmuziek en het opwekkingslied	368
<i>Uit de kerken, Lied van de week</i>	

Introductie

In dit artikel schets ik een drietal theologische modellen om de relatie tussen Israël en de kerk te bepalen: ik noem ze achtereenvolgens het vervangingsmodel, het inlijvingsmodel en het vervullingsmodel. Natuurlijk zijn bij alle modellen nuanceringen mogelijk en zelfs noodzakelijk, maar het is ter wille van de voortgaande bezinning ook belangrijk om verschillende benaderingen helder van elkaar te onderscheiden. Ik laat daarom de nuanceringen achterwege om een schetsmatig overzicht te kunnen bieden van de belangrijkste benaderingen die binnen de gereformeerde traditie circuleren³.

1. Het vervangingsmodel: de christelijke kerk is in de plaats van Israël gekomen

Volgens het Oude Testament was het volk Israël door de heilige God uitverkoren. Het is een heilig volk. Daarmee heeft het een aparte status gekregen in de wereld, anders

dan welk ander volk ook. Dit voorrecht zou sinds de uitstorting van de Geest op Pinksteren zijn overgegaan op de nieuwtestamentische gemeente. Israël - dat Jezus Christus, Gods eniggeboren zoon, als de Messias heeft afgewezen - is vervangen door een nieuw Godsvolk, de christelijke kerk.

Positief bij deze benadering is dat veel nadruk wordt gelegd op het feit dat Israël na de komst van Jezus de Messias in deze wereld niet op de oude voet kan doorgaan, alsof er niets gebeurd is. Door zijn dood en opstanding is inderdaad alles veranderd.

Maar er zijn ook drie belangrijke bezwaren:

- Teveel wordt gesuggereerd dat Israël voorgoed heeft afgedaan. Maar de christelijke kerk heeft nooit het Oude Testament willen laten vallen. God verstoot zijn volk niet (Rom. 11:1). Gods verbond is een eenheid, met zowel de oude als de nieuwe bedeling.
- Waartoe behoren de Joodse christenen, zoals de gemeente van Jeruzalem? Van Jakobus de broer van de Heer, ook wel Jakobus de Rechtvaardige genoemd, is bekend dat hij tot vlak voor zijn dood als wetsgetrouwe jood de tempel heeft bezocht.
- Alle exclusivistische aanspraken van Gods volk (het enige ware volk) kunnen nu simpelweg op de kerk worden toegepast. Maar dat werkt alleen via Jezus Christus: de eretitels uit 1 Petrus 2:9-10 staan na de oproep om te komen tot de levende Steen!

Wat aan het vervangingsmodel teveel ontbreekt, is de notie van de vervulling van wet en profeten met de komst van de Messias in deze wereld. Tegelijkertijd blijkt deze Messias ook de vervulling te zijn van Israël als falende 'zoon van God'. Men zou dan beter kunnen zeggen dat *Jezus Christus* in de plaats van Israël gekomen is, namelijk door zijn plaatsvervangend lijden en sterven.

Een variant van het vervangingsmodel dat aan deze bezwaren gedeeltelijk tegemoet komt is het voortzettings- of groeimodel: Gods kerk groeit van de jeugd naar de volwassenheid.⁴

Maar ook in deze benadering wordt gesuggereerd dat de 'Israëlperiode' min of meer achter ons ligt als een voorbije fase in de kerkgeschiedenis. Kortom, in deze benaderingen is naar mijn mening *te weinig* aandacht voor de continuïteit van Gods verbond met mensen.

2. Het inlijvingsmodel: de christelijke kerk is in Israël ingelijfd

God blijft zijn uitverkoren volk trouw vanwege zijn verbond. Ook al heeft het grootste deel van Israël de Messias afgewezen, de Heilige zal zich in de toekomst over heel zijn volk ontfermen. Die ontferming toont God nu al aan veel niet-joden: door hun geloof en doop op de naam van Jezus Christus worden zij in het verbond met Israël opgenomen. Zoals wilde takken op de edele olijfbloem geënt worden, zou de christelijke kerk in Israël zijn ingelijfd.

Positief bij deze benadering is dat aan het adagium van Paulus recht wordt gedaan: 'Eerst de Jood en óók de Griek'. Het evangelie is niet bij ons begonnen. De apostel Paulus ging met opzet altijd eerst naar de synagoge om met de daar aanwezige Joden te disputeren.

Maar ook hier zijn drie belangrijke bezwaren:

- Vaak wordt dit model gekoppeld aan het beeld van de olijfbloem uit Romeinen 11, maar Paulus ontwikkelt daar geen compleet model. Hij ziet *twee* bomen voor zich, de wilde en de edele olijf. Het gaat Paulus vooral

om de takken die op de edele olijf geënt c.q. eruit weggebroken worden. Vers 16-17 noemt de saprijke wortel waaraan men deel heeft gekregen (*sunkoinoonos*), dat is de messiaanse belofte. Wat is die wortel van Israël? Abraham en de andere vaders, zoals meestal gezegd wordt? Maar dat kan niet los worden gezien van Abrahams zoon die de boom heiligt. "Niet u draagt de wortel, maar de wortel u". Opmerkelijk is dat de verheerlijkte Christus in het boek Openbaring de wortel van David genoemd wordt (Op. 5:6; 22:16). Hij is niet alleen afkomstig uit de Joden, maar Hij was altijd al de bron en de kracht van het volk. Hij gaat zelfs aan Abraham vooraf (verg. Joh. 8:58). In ieder geval kan niet gezegd worden dat Israël of het Joodse volk de wortel is die ons draagt.

- Leidt dit model niet tot een verkapt vorm van tweewegenleer? Is Christus alleen voor de niet-Joden gekomen? Zijn wij als de proselieten, slechts toetreders tot Israël? Maar ook de Jood Paulus moest gedoopt worden op de naam van Jezus Christus (Hand. 9:18).
- De uitdrukking "hen tellen als bij Israël ingelijfd" komt alleen in onze psalmberijming voor (87:4). In de onberijmde Psalm 87 staat dat de HEER de volken opschrijft, bij elkaar telt en ermee rekent dat ze in Sion geboren zijn. Huisgenoten van God!

Kortom, er wordt mijns inziens juist *teveel* continuïteit gesuggereerd als de christelijke kerk bij Israël zou zijn ingelijfd. Men kan dan beter zeggen dat de kerk *bij Jezus Christus* is ingelijfd: namelijk via de doop, dat wil zeggen doordat wij worden ondergedompeld in zijn dood en opstanding (Rom. 6). De paulinische uitdrukking 'in Christus' geeft prachtig weer hoe intensief voor alle christenen de geloofsverbondenheid is met onze Heer.

3. Het vervullingsmodel: Jezus Christus, de Messias van Israël, is de Redder van de wereld

Een positie die beide lijnen van hun eenzijdigheid ontdoet en samenvoegt, is die van wat ik betitel als het vervullingsmodel. Jezus Christus was niet gekomen om wet en profeten te ontbinden, maar om die te vervullen. Zijn liefde is de vervulling van de Thora. Zo kwam Hij ook om Israël te vervullen. In plaats van en namens het volk ging Hij de weg van de gerechtigheid. Tot en met de kruisdood, het ondergaan van Gods vloek over ieder die niet doet wat in het boek der wet geschreven staat. Alle toetreders zijn welkom bij God. Hij ontfermt zich over niet-Joden, zijn naam is over de volken uitgeroepen. Rondom de centrale figuur van Jezus Christus groepeerde zich een compleet Godsvolk.

Het volk Israël concentreert zich dankzij Gods genade in een persoon die wel de weg van de gerechtigheid gaat en tevens voor de schuld van anderen betaalt (zoals de lijdende knecht bij Jesaja, de mensenzoon bij Daniël). Dat schept ruimte voor alle mensen die in zijn naam gedoopt zijn. De enige voorwaarde is volgens Petrus dat men zich moet bekeren en zich laten dopen op de naam van Jezus Christus. Hij is namelijk wel *uit* de Joden, maar niet *van* de Joden. De eerste dopelingen waren Joods, maar daarbij is het goddank niet gebleven! Zo kan die ene persoon weer uitgroeien tot een compleet Godsvolk, bestaande uit Joden en niet-Joden, volgens de regel: eerst de Jood maar óók de Griek (dit kan zelfs Gods bedoeling genoemd worden, zie Hand. 13:46).

Tekstgegevens bij het vervullingsmodel

Joh. 10: Ik heb nog andere schapen, zegt de goede Herder, niet afkomstig uit de stal van het orthodoxe Jodendom. Ook die moet Ik leiden en zij zullen naar mijn stem horen en het zal worden één kudde, één herder. Beslissend is het luisteren naar de stem van Jezus Christus.

Rom. 11: De groei van het aantal niet-Joodse gelovigen is volgens Paulus vervlochten met de toekomst van Israël. Vers 13: 'Ik spreek tot jullie, uit de volken, als apostel voor de volken'. Dat is blijkbaar het perspectief van waaruit Paulus spreekt over het geheim van Israëls toekomst. Gods ontferming was eerst over Israël, nu blijkbaar over de volken en waarom dan straks niet opnieuw over Israël? Mogelijk verwachtte Paulus dat God de bekeerde heidenen als een middel ging gebruiken om Israël tot bekering te brengen. Dat wil zeggen door hun voorbede en hun christelijk gedrag⁵. Maar de Wereldredder zal uit Sion komen!

Ef. 2:19: Niet-Joodse gelovigen zijn medeburgers van de heiligen (=de gelovigen uit Israël), en zo huisgenoten van God: de christelijke familie. Samen vormen Joden en niet-Joden een gebouw op christelijke grondslag, de nieuwtestamentische tempelwoning van God.

Ef. 6:2: De bijbelse belofte van lang leven in het land [OT: dat de HEER u geeft], verbonden aan het tweede gebod, wordt door Paulus uitgebreid tot een lang leven op aarde! De christelijke kerk heeft dus niet dezelfde landbelofte meegekregen als het volk Israël.

Hebreeën: Land, tempel en stad zijn niet beneden maar boven én voor ons toekomstig. Zie vooral Hebr. 12:14: Wij hebben hier geen blijvende stad, maar wij zoeken de toekomstige⁶.

Het nieuwe Jeruzalem daalt volgens het boek Openbaring dan ook van bovenaf op aarde neer.

Concretisering van het vervullingsmodel

Van ieder mens wordt een complete ommekeer gevraagd. Allereerst voor de Joden: een heroriëntatie van hun geloof in God, namelijk door de erkenning dat Jezus de Messias de enige weg naar de Vader is. Maar dan ook voor de niet-Joden: een nieuwe geloofsoriëntatie op de God van Israël, via Jezus de Messias die de Redder van de wereld is. Zo begint een nieuw Godsvolk waarvan Jezus Christus het hart, de bron en de wortel is. Met het gelovige Israël als de binnenste 'kring om de Messias'; daaromheen de Arabische christenen; en daaromheen de niet-Joodse gelovigen (naar A.v.d. Beek). Iedere kring wordt gevoed door en is gericht op de verwante achterblijvers. Daarom kan misschien de evangelieverkondiging aan het Joodse volk het beste worden uitgevoerd door hun Messiasbelijdende volksgenoten. Wat we in ieder geval met orthodoxe Joden kunnen uitwisselen is de uitleg van de heilige Schrift. Wat te zeggen van de Messiasbelijdende gemeente Beth-Yeshua te Amsterdam, die o.a. de sabbat, de spijswetten en de besnijdenis praktiseert? Dit lijkt me niet noodzakelijk, maar wel geoorloofd zolang het behulpzaam is om *als Jood* de Messias van Israël te belijden als Redder van de wereld. Zie vooral wat de Jood Paulus schrijft in Galaten 5:6: Want bij Christus Jezus legt besnijdenis geen enkel gewicht in de schaal en evenmin onbesneden zijn: bij Hem telt geloof dat gevoed wordt door liefde (namelijk de onderlinge liefde tussen besnedenen en onbesnedenen). In Christus wordt de Joodse identiteit niet genegeerd maar gerelativeerd.

De bijbelse verwachting van een hemels Jeruzalem op aarde begrenst enerzijds de betekenis van het aardse Jeruzalem maar sluit die betekenis anderzijds niet uit. Toch zou juist een stad als Jeruzalem, gezien de naam, het wereldcentrum van bijbelse *sjaloom* moeten zijn. De politiek van de staat Israël krijgt hiermee een lastige opgave⁷. Geen joods exclusivisme! Geen onrechtvaardige landhonger! Geen pesterijen van Palestijnen, hetzij christen hetzij moslim!

Messiasbelijdende joden en Arabische christenen (de twee binnenste kringen om de Messias) zouden naar mijn overtuiging gezamenlijke voortrekkers kunnen zijn van kerkelijke eenheid op wereldniveau, in de belijdenis van Jezus de Messias als Redder van de wereld.

Afsluiting

In het licht van het door mij bepleite vervullingsmodel, wil ik tenslotte nog een aanpassing van twee bekende oneliners in overweging geven. Ten eerste: 'Onopgeefbare verbondenheid van de kerk met Israël' zou moeten worden: 'Onopgeefbare verbondenheid van de kerk met de *Messias* van Israël'. Ten tweede: 'Jeruzalem als de ongedeelde hoofdstad van Israël' zou moeten worden: 'Het *nieuwe* Jeruzalem als de *gedeelde* hoofdstad van Gods koninkrijk'.

Prof. dr. Rob van Houwelingen is hoogleraar Nieuwe Testament aan de Theologische Universiteit te Kampen.

Noten:

1. M.C. Mulder & A. Noordegraaf (red.), *Hoop voor Israël. Perspectieven uit Handelingen*. Zoetermeer: Boekencentrum, 2007.
2. Op de website van het CIS te Ede (www.centrumvoorisraelstudies.nl) kan men onder 'studiedagen' een verslag van deze avond vinden, plus het belangrijkste materiaal dat door de verschillende sprekers werd ingebracht.
3. Zie daarvoor ook J. Douma, 'De plaats van Israël in Romeinen 9-11', in: H.J. Boiten (eindred.), *Er staat geschreven... Er is geschied*. Groningen: Bond van Mannenverenigingen op Gereformeerde Grondslag, 1986, p. 164-169; A. van de Beek, *De kring om de Messias. Israël als volk van de lijdende Heer*. Zoetermeer: Meinema, 2002; G.C. den Hertog, *Gedeelde hoop. Israël en de kerk op de weg der verwachting* (Reformatische Stemmen). Enschede: Willem de Zwijgerstichting, 2003.
4. R. Th. de Boer, *Israël niet te vergeten. Joodse volk en kerk in bijbels licht*. Goes: Oosterbaan & Le Cointre, 1988, p.138-142, onder verwijzing naar J.A. van Delden, *Israël is Gods volk!* Amsterdam: Buijten & Schipperheijn, 1985.
5. Het veelbesproken vers 25 stelt een (onbuigzaam) *deel van Israël* tegenover *heel Israël*. In beide gevallen moet hetzelfde Israël bedoeld zijn. Zoals er hopelijk een volheid van de heidenen komt (verg. Luk. 21:24), zo valt ook een volheid van Israël te verwachten (zie vers 12). Met volheid is het volle getal bedoeld, het grote geheel van de Israel en van de heidenvolken, niet iedereen hoofd voor hoofd. Het maakt dan per saldo niet zoveel verschil meer of vers 26a temporeel (dan zal Israël behouden worden) dan wel modaal (zo zal Israël behouden worden) wordt opgevat. Wanneer aan de voorwaarde van het ingaan van de heidenen is voldaan, zal heel Israël behouden worden. Vers 26b-27 citeert een Jesaja-profeet: de Redder van de volken keert zich om naar Sion. "Niets is noodzakelijker dan dat de heidenen door de Messias Jezus binnenstromen in Israël en dat zij hoopvol gaan bidden voor de ontferming over het verharde deel van Israël en dit deel afgunstig proberen te maken" (J. van Bruggen, *Romeinen. Christenen tussen stad en synagoge* (CNT). Kampen: Kok, 2006, p.174). In plaats van 'door de Messias Jezus binnenstromen in Israël' zou ik liever zeggen: 'in geloof toestromen naar Jezus Christus, de Messias van Israël, die de Redder van de wereld is'. Volgens een bekende Jesajaprofeet wordt de wortel van Isaï immers als een vaandel voor de volken (Jes. 11:10).
6. P.H.R. van Houwelingen, 'Wij hebben hier geen blijvende stad', in: *De Reformatie* 79 (2003): 49-52.
7. Zie Gary M. Burge, *Whose Land? Whose Promise? What Christians Are Not being Told about Israel and the Palestinians*. Cleveland: Pilgrim Press, 2003.

Onheilige vrouwen

'Je moet met mij slapen, ik heb je gehuurd...'

Genesis 30:16

A. Koster ■

Het is een ordinair wedstrijdje 'kinderen baren'.

'Geef me kinderen, anders ga ik dood!' De strijd wordt gevoerd met dreigementen.

'Geef me ook wat van die liefdesappels!' De strijd wordt gevoerd met voodoo.

'Neem mijn slavin maar en slaap met haar!' De strijd wordt gevoerd met polygamie.

'Ik heb je gehuurd vannacht!' De strijd wordt gevoerd met het reduceren van een echtgenoot tot gigolo.

Op dit niveau speelt zich de wedstrijd af om de genegenheid van Jakob. Lea denkt de liefde van haar man te kunnen winnen door zoveel mogelijk zwangerschappen. De onvruchtbare Rachel laat zich niet uit het veld slaan en geeft Jakob haar slavin om mee te slapen: via Bilha voorkomt ze dat ze helemaal buitenspel wordt gezet. Lea's tegenaanval is vervolgens voorspelbaar: zij zet haar slavin Zilpa in als pion in de wedstrijd genaamd 'kinderen krijgen'.

Een dieptepunt in de strijd valt wanneer Ruben liefdesappels in het veld vindt. Die wil Rachel wel eens proberen. Ze gelooft de bakerpraatjes dat met liefdesappels vruchtbaarheid wordt bevorderd. Het lijkt wel voodoo, maar voor Rachel is dit bijgeloof zo sterk dat ze daarvoor haar beurt om met Jakob te slapen afstaat. Lea wacht Jakob al op als die van het veld komt met de fraaie mededeling: 'Ik heb je gehuurd voor vannacht!' En het wonderlijke is: de huur van Jakobs lichaam betaalt zich terug in een nieuwe zwangerschap voor Lea. Rachels transactie levert haar niets op. Het leek een meesterzet, maar blijkt op verlies uit te draaien.

Zo verwordt het prachtige gebeuren van zwangerschappen en geboortes tot een onheilig en vruchteloos spel. Onheilig, want in deze strijd blijkt niet liefde, maar jaloezie kampioen te worden.

Vruchteloos, want liefde is niet te verdienen met vele zwangerschappen.

Aan de wieg van het volk Israël staan vier stammoeders: Lea, Rachel, Bilha, Zilpa. Ze staan tegenover elkaar als twee tegen twee, maar vormen samen toch vier verliezers.

Waar is God in dit gebeuren? Hij haat immers jaloezie. Hij laat zich niet in met voodoo. Hij verbiedt het later (in Leviticus 18:18) om met twee zussen gemeenschap te hebben. God heeft een afkeer van deze onheilige strijd. Toch zegent hij Lea met talrijke zwangerschappen. Hij verleent Lea zelfs de eer dat haar zoon stamvader van Christus wordt. Lea staat hoger op het erepodium van de Bijbel, waar ze in het huis van Jakob de mindere is. Minder geliefd. Minder mooi. Minder bemind. En toch ergens meer gezegend dan haar zus. De mindere vrouw blijkt bij God de meeste te zijn.

Juist via deze strijd om de meeste te zijn werkt God toe naar zijn verrassing: het gaat erom de minste te zijn. God laat eeuwen later zien dat het niet gaat om winnen. Niemand hoeft er naar te streven de meeste, grootste, mooiste, kinderrijkste te zijn. God laat zien dat zijn hart uitgaat naar wie de minste is - of wil zijn.

Want Rachel wordt niet gered doordat ze boven Lea uit weet te stijgen. Juist in haar verlies blijkt haar winst te liggen. Het is een nazaat van Lea, de mindere, die Rachel, de meerdere, de werkelijke overwinning geeft. Lea schenkt het leven aan een kind wiens Nakomeling aan Rachel het leven zal schenken: eeuwig leven.

Zo blijkt God door het verlies van vier vrouwen heen eeuwige winst voor te bereiden. Die winst is weggelegd voor wie durft te verliezen. Voor wie de minste wil zijn. De overwinning is voor wie zich overgeeft aan Christus. Hij wilde de minste worden om ons de meest eervolle plek te geven in het heelal: een plaats in het hemelse Koninkrijk.

Wie zichzelf verliest aan de Zoon van Lea, blijkt te winnen. Want in het Koninkrijk van de hemel bestaan geen verliezers.

Ds. Arjan Koster is predikant van de Gereformeerde Kerk te Beverwijk.

Alles wordt nieuw

wandelen met God

Het laatste bijbelboek Openbaring gaat over een van de meest spannende vragen die een mens zichzelf kan stellen. En dat is de vraag: hoe gaat het nog eens met deze wereld aflopen? Als je daar zelf al niet over nadenkt, dan word je wel aan het denken gezet door het nieuws en de media. Vorig jaar werden we bv. opgeschrikt door de film van Al Gore over de opwarming van de aarde. En of het nou helemaal waar is wat hij beweert, dat doet er nu even niet toe. Hij bereikte er in ieder geval mee dat mensen stilstonden bij de toekomst van deze aarde. Ja, hoelang zou deze aarde nog meegaan? Wat voor toekomst staat mijn kinderen, klein- en achterkleinkinderen te wachten?

M.A. van Leeuwen ■

Een verrassend antwoord

De Bijbel geeft daar een heel verrassend antwoord op in het boek Openbaring.

Een antwoord dat niet heel bekend is bij de mens van vandaag. Waar denkt men al gauw aan als het gaat om de eindtijd? Aan een soort alles vernietigende wereldbrand. Aan dood en verderf, aan de ineenstorting van alles. Ook wel het *Armageddon* genoemd aan het einde van de geschiedenis. Veel films zijn op dit gegeven gebaseerd.

Maar wat zie je aan het slot van Openbaring? Niet een ineenstorting van deze wereld, maar de komst van een heel nieuwe wereld.

Na alle rampen en oordelen - die er óók zijn - krijgt de schrijver Johannes helemaal aan het eind van het boek, een visioen van hoe het zal worden op deze wereld.

Op deze wereld, zeg ik expres. Want wat staat er over die nieuwe wereld?

Toen zag ik de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, uit de hemel neerdalen, bij God vandaan. (Openbaring 21:2)

De toekomst van de mensheid, van deze aarde, ligt niet ergens hoog in de hemel, of op een andere planeet. Niet wij verhuizen, maar God verhuist straks. Onze toekomst met Hem ligt hier! Op deze grond, waar wij onze voeten op zetten.

Waar Rotterdam op is gebouwd (ik houd het maar even bij mijn eigen stad). Waar wij op leven, eten, werken, lachen, huilen, ziek zijn en ook sterven.

De nieuwe wereld, waar de Bijbel over spreekt, is dus geen compleet andere wereld, op een andere plek.

Nee, het is deze wereld, maar dan helemaal gaaf. Geen tranen meer, geen gejammer, geen pijn, geen ziekte, en... geen dood.

Je kunt het je nog niet voorstellen als je om je heen kijkt, maar dat is de wereld waarnaar we op weg zijn. Op een dag maakt God hier alles nieuw en komt Hij op deze aarde wonen. Op een *vernieuwde* aarde. Een *gerestaureerde* aarde dus eigenlijk.

Onze toekomst

Dat de Bijbel zo eindigt en niet anders, daaruit trek ik twee belangrijke conclusies:

1. *In de eerste plaats vertelt het ons hoe je de Bijbel moet lezen.*

Heel vaak wordt de Bijbel als volgt samengevat: de Bijbel gaat over God, die wil dat de mens zich bekeert. Maar dat is niet het einddoel van God met de mens.

Het is één lijn in de Bijbel, een heel belangrijke, maar het is niet de hoofdlijn.

Wat is de hoofdlijn wel?

Die zie je pas, als je het begin en het eind van de Bijbel aan elkaar verbindt.

Hoe begint de Bijbel?

Met een schitterende wereld.

Een wereld die helaas niet bleef bestaan, omdat Adam en Eva ervoor kozen om toch van die ene boom te eten. Wat gebeurt er? Het paradijs gaat dicht en Adam en Eva zijn van onsterfelijk, opeens sterfelijk geworden.

Wat doet God? Maakt Hij er meteen een eind aan? Nee, Hij belooft dat er iemand zal komen, die dat mooie begin, dat *verloren paradijs* weer terug zal brengen.

En die iemand, dat is de zoon van God zelf, Jezus Christus.

Jezus, die opstond uit de dood en nu in de hemel deze wereld naar het einde stuurt. En dat einde betekent niet een vernietiging van alles, maar een vernieuwing en vervolmaking van de wereld waar God ooit mee begonnen was.

Dat is de rode draad, dat is waar het God uiteindelijk om gaat.

Niet om de bekering van de mens alleen maar. Dat is een middel, een heel belangrijk middel, maar wel een middel. Gods doel met de mens ligt verder.

Heel concreet: Gods doel met mij is niet, dat ik in Hem geloof en bij Hem mag horen.

Dat geloof, die bekering heeft een doel: nl. dat ik straks op die nieuwe hemel en aarde leef. En daar, met ontelbaar veel mensen, God aanbid en geniet van een volmaakt leven. Zonder pijn, zonder verdriet, zonder eenzaamheid, zonder dreiging van de dood.

Kracht voor vandaag

De tweede conclusie die ik trek uit het einde van de Bijbel is dit.

Het slot van de Bijbel - de toekomst hier op aarde - geeft tegelijk een enorme kracht aan je leven van vandaag.

Dat de Bijbel nl. zo eindigt, - geen vernieling, maar vernieuwing van deze aarde - dat betekent dat wat je hier en nu op aarde doet en meemaakt, nooit voor niets is.

Dat is wat anders dan de zin van alles wat je hier doet en meemaakt, inzien.

Want dat weet je vaker niet dan wel. Wie zal uitleggen waarom uw en jouw leven loopt, zoals het loopt? Dat weet geen mens. We kunnen er alleen naar gissen.

En ook de Bijbel geeft je geen inzicht in het waarom van de gebeurtenissen in je leven.

Christen worden, is niet opeens achter de schermen kunnen kijken en snappen waarom je leven die bepaalde kant opgaat.

Wat doet de Bijbel wel? De Bijbel geeft je leven perspectief.

Hij richt je blik op het einde.

Het leven van hier én het leven straks, die zijn met elkaar verbonden.

Dat betekent: wat ik hier doe, is niet voor niets. God zal dat op de een of andere manier gebruiken, als Hij deze wereld gaat vernieuwen.

Dat is toch ook de betekenis van *vernieuwing*?

Dat is niet vanaf nul beginnen, maar voortbouwen op wat er al is.

Restauratie van het oude, zodat het er weer als nieuw uit ziet.

Eigenlijk zoals het was, maar dan nog beter.

Bijbelse hoop

Leven met het zicht op die toekomst, dat geeft ook een andere kleur aan de pijn en ellende die ik hier meemaak. Niet dat het minder pijn doet, of dat het me minder bezig houdt, maar de wanhoop is eruit.

Ik lijd, ik heb pijn, ik heb verdriet, naar het is niet het definitieve einde.

God gaat mijn kapotte leven weer heel maken. Hij gaat mij alles geven wat ik hier heb gemist.

Stil maar, wacht maar alles wordt nieuw.

Die ene zin uit een kinderlied, dat is de bijbelse hoop in een notendop.

Die hoop is niet alleen maar *optimistisch*, maar tegelijk ook *realistisch*.

Want die volmaakte wereld is er nog niet. Er is nog pijn, lijden en verdriet en dat doet zeer. Zo realistisch moet je zijn. Maar - en dat is het optimisme - er komt een nieuwe wereld. En dat zet je leven hier en nu in een totaal ander perspectief.

De enige die je dat perspectief kan geven, is Jezus Christus.

Hij is degene, die die nieuwe wereld mogelijk heeft gemaakt.

Hij is de Koning, die aan het eind van de geschiedenis terugkomt naar zijn wereld.

En het goede nieuws is: iedereen die wil, die mag bij hem en zijn Vader horen.

Als je dorst hebt, kun je bij hem komen, en hij zal je vrij te drinken geven. (zie ook Openbaring 21:6). Gratis en voor niks.

Er liggen eigenlijk geen obstakels van Gods kant.

Het grootste obstakel ben ik zelf: ik moet willen erkennen dat ik mezelf niet kan redden.

Niet mijn fatsoenlijke leven, niet mijn naastenliefde, niet mijn kerklidmaatschap, niet mijn gehoorzaamheid aan God: alleen Jezus kan mij redden.

Het is precies wat wij doen, als we Avondmaal vieren.

Het is afwijzen van jezelf, en wijzen naar Christus.

Je belijdt ermee:

‘Here, ik moet het weer tegen mezelf zeggen, ik moest het weer zien: alleen Jezus’ bloed, alleen zijn lijden en sterven, zijn mijn zekerheid. En niets of niemand anders.’

Tegen zulke mensen zegt God:

van harte welkom in mijn Koninkrijk!

Ds. Mark van Leeuwen is predikant van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Oost.

Heerlijke Handreiking? (2)

In het voorgaande artikel wees ik op enkele onzorgvuldigheden in het artikel van Dr. Voorberg over de *Handreiking, Zondag HEERlijke dag*. Is de *Handreiking* er inderdaad 'op een heldere manier in geslaagd' om 'de relevante Schriftgegevens met elkaar te verbinden'?

Na twee inleidende alinea's zet de *Handreiking* in met: 'Zoals Israël door de eeuwen heen de sabbat vierde, zo heeft de christelijke kerk de zondag als dag van de Heer ontvangen.' Zo'n zin vind je inderdaad niet in de *Donald Duck*.¹ Maar het moet me van het hart dat ik de geclaimde helderheid niet kan ontdekken. Want hier worden peren met appels vergeleken: namelijk het 'vieren' van de sabbat door Israël, met het 'ontvangen' van de zondag door de kerk.

M. van Veelen ■

Hoe vierde Israël de sabbat? Die vraag kan op vele manieren beantwoord worden.

1. op oudtestamentische wijze;
2. in stipte gehoorzaamheid, zodat men zelfs geen vuur aanstak (Ex. 35:3).
3. als schaduw van wat met Christus zou komen (Kol. 2:17).

Dit lijken me stuk voor stuk correcte antwoorden, maar ik zie er weinig materiaal in voor een vergelijking met de zondag.

Een tweede vraag is: wat bedoelt de *Handreiking* met de kerk heeft de zondag 'ontvangen'. Ik vermoed dat met deze woordkeuze een verwijzing naar Art. 5 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis² wordt gesuggereerd, maar dan doet de *Handreiking* hier wel een heel grote stap. Grote stappen, gauw thuis, zegt het spreekwoord. Maar enige nadere fundering was dan wel op zijn plaats geweest.

Grote stappen

Dezelfde grote stappen worden in het vervolg gedaan: 'Jezus Christus noemt zichzelf 'Heer, ook over de sabbat' (Mar. 2:28). Hij heeft de gehoorzaamheid aan God en het offer voor de zonden volbracht. Op de eerste dag van de week is Hij opgestaan uit de dood. Gods grote daden in de voltooiing van de schepping en in de bevrijding van het volk uit slavernij waren de motieven om de sabbat te vieren. In Christus brengt God de geschiedenis van zijn heil beslissend verder. Het motief om de zondag te vieren, is nu bovendien Gods grote werk in de opwekking van de Zoon uit de doden.'

Het wordt allemaal vlot naast elkaar gezet, het woord van de Heer uit Mar. 2:28: schepping, uittocht, de opstanding en het 'motief om de zondag te vieren.' De opsomming suggereert een logisch verband, maar meer dan een sug-

gestie is het niet. Het logische verband is er niet. In feite blijft de Bijbel dicht, omdat ze over de kwestie waar het hier om gaat niet zorgvuldig gelezen wordt.

Ik citeer verder:

'In het Nieuwe Testament staat de eerste dag van de week in het licht van Christus' verschijningen aan zijn leerlingen (Joh. 20:19,26).'

Alweer zo'n onzorgvuldige formulering: 'de eerste dag van de week staat in het licht van Christus opstanding' (curs. MvV). Wat betekent dat nu *precies*? 'In het licht staan van' is nu echt een uitdrukking waaraan de helderheid ten enenmale ontbreekt. Het zelfde kan gezegd worden van: 'De eerste dag van de week krijgt profiel in de samenkomst om het onderwijs van de apostelen te horen...' Ik vraag maar weer: wat betekent 'profiel krijgen' in dit verband? Helder is het geenszins. Ik zou op deze manier nog lang door kunnen gaan tot vermoeienis van de lezer. Wie zelf de *Handreiking* leest en bij elke passage vraagt 'Wat wordt hier eigenlijk gezegd?' zal zijn eigen conclusies kunnen trekken.

Voortdurend doet de *Handreiking* beweringen onder verwijzingen naar plaatsen in het Nieuwe Testament. Mijn moeite is echter dat die teksten nergens nauwkeurig worden gelezen. Ze worden omringd door suggestieve en onheldere formuleringen. Maar van een handreiking verwacht men juist hulp. En in de kerk helpen we elkaar als we samen geduldig de Schriften lezen en niet als we zo hier en daar wat tekstverwijzingen bij elkaar zetten en die met onheldere formuleringen en ongedefinieerde begrippen in een bepaald verband plaatsen.

Het verband van de Handreiking

Dit verband waarin het geheel staat, wordt bij lezing van de *Handreiking* al snel duidelijk.

Zoals ik in mijn eerste artikel schreef, bestaan er in de kerken twee opvattingen.³ Ik krijg sterk de indruk dat de *Handreiking* een serieuze poging is om in de bestaande status quo verder te komen. Dat is te waarderen. Maar de poging is m.i. niet geslaagd, omdat de schrijvers van de *Handreiking* een soort grootste gemene deler van A en B construeren. Alle kolen van A worden gespaard, evenals alle geiten van B. Zo ontstaat een grootste-gemene-deler-zondagstheologie, die niemand kan bevredigen. Illustratief daarvoor is de hierboven al besproken zinsnede: 'Zoals Israël door de eeuwen heen de sabbat vierde, zo heeft de christelijke kerk de zondag als dag van de Heer ontvangen.' Daar had kunnen staan: 'Zoals Israël door de eeuwen heen de sabbat vierde, zo viert de christelijke kerk de zondag.' Een uitspraak waar de aanhangers van standpunt A zich goed kunnen vinden, maar die de aanhangers van B te ver gaat. Er had eveneens kunnen staan: 'God gebod

is de *Handreiking* een serieuze poging om in de bestaande status quo verder te komen?

Israël de sabbat te vieren; de kerk heeft besloten de zondag te vieren.' Dat drukt de mening B redelijk goed uit, maar gaat A niet ver genoeg. In plaats van deze twee opties, kiest de *handreiking* voor: 'Zoals Israël door de eeuwen heen de sabbat vierde, zo heeft de christelijke kerk de zondag als dag van de Heer ontvangen.' Dat is geen vlees en geen vis. Het resultaat is een zinsnede die wel *suggereert* iets te zeggen, maar in feite *niets* zegt. Zo gaat dat in de *Handreiking* helaas keer op keer.

Voorstel

Mijn bezwaren gelden vooral het onderwijzende deel van de *Handreiking*. Intussen worden in het praktisch-ethische deel voortreffelijke dingen gezegd. Maar die waren ook elders in gereformeerde literatuur al ruimschoots te vinden. Echt verder brengt de *Handreiking* ons mijns inziens niet. Het zou een goede zaak zijn als de eeuwenoude discussie echt *verder* werd geholpen. Daarom pleit ik voor een grondige studie van Gods eigen Woord over deze zaken. Dat alleen zal echt een helpende *handreiking* geven. Ik heb zelf een begin met die studie gemaakt⁴ en ik ben graag bereid op die manier de discussie voort te zetten. De *Handreiking* biedt voor een degelijke discussie echter geen basis, ze frustreert het gesprek slechts.

Van oud naar nieuw

Dr. Voorberg schrijft: 'Vanuit het onderscheid tussen het voorlopige, het blijvende en het nieuwe wijst de *Handreiking* de weg.' Ik laat me

graag de weg wijzen en lees de betreffende paragraaf nu met extra grote interesse. Onder het voorlopige van de sabbat noemt de *Handreiking* 'de regelgeving ten aanzien van de sabbat, die de HERE aan zijn volk opdroeg.' Wat is daarmee bedoeld? Valt daaronder ook het gebod om vuur te ontsteken (Ex. 35:3)? Ik stip dit aan omdat de *Handreiking* vrijmoedig over een 'gebod tot rusten van eigen werk' spreekt.⁵ Als er werkelijk zo'n gebod bestaat, is het wel zaak dat we weten hoever zich dat uitstrekt. Ik denk nu aan Christus' onderwijs over andere geboden. De Here Jezus heeft ons geleerd dat schijnbaar kleine zonden als een scheldwoord (Mat. 5:23) of een waarderende blik naar een vrouw (Mat. 5:28) even ernstig zijn als moord en overspel zelf. De Heidelbergse Catechismus laat in zijn uitleg van het 1^e, 2^e, 3^e en 5^e tot 10^e gebod eveneens zien dat onze gehoorzaamheid aan Gods geboden niet ver genoeg kan gaan. Op grond waarvan kan iemand dan de vrijheid nemen om het met het 'gebod tot rusten van eigen werk' wat minder nauw te nemen door op zondag te koken of de open haard aan te steken? Welke goede reden is daarvoor?

Heilig(en)

Tot twee keer toe is in het 4^e gebod sprake van het *heiligen* van de zevende dag; en de eerste keer dat in de Bijbel van de sabbat sprake is, wordt deze dag geïntroduceerd als 'een rustdag, een *heilige* sabbat' (Ex. 16:23). De *Handreiking* noemt sommige aspecten van de sabbat voorlopig, andere blijvend en maakt ook melding van nieuwe aspecten. Daarbij wordt echter over het heiligen of het heilig zijn van de sabbat met geen woord gerept. Het is mijn overtuiging dat de *Handreiking* met deze lacune zichzelf de kans ontnemt de discussie over sabbat en zondag werkelijk verder te brengen. Daarover gaat mijn derde artikel.

Ds. Martin van Veelen is emerituspredikant van de Gereformeerde Kerk te Duiven.

Noten:

1. Dr. Voorberg over de *Handreiking*: 'De periodiek *Donald Duck* leest beslist gemakkelijker.' (*De Ref.*, 1 dec. 2007)
2. Wij ontvangen al deze boeken, en deze alleen, als heilig en canoniek ... (NGB, Art 5)
3. De ene opvatting (A) gaat ervan uit dat de zondag de nieuwtestamentische sabbat is. Het vierde gebod is alleen in dit opzicht veranderd dat de sabbat niet meer op de zevende dag van de week valt maar op de eerste. De tweede opvatting (B) stelt dat het verbod om te werken in het Nieuwe Verbond niet meer geldt.
4. Met een serie artikelen over de meeste teksten over sabbat en zondag in het Nieuwe Testament in het *Gereformeerd Kerkblad ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Overijssel etc.* in 2003. Geïnteresseerden kunnen een afschrift van deze artikelen opvragen via mvveelen@solcon.nl
5. Paragraaf 4, 2^e zin.

Over de grens?! Een pleidooi voor gevoel voor verhoudingen

van binnen
naar buiten

Tien jaar geleden zijn mijn vrouw Marike en ik samen met onze vier kinderen de grens ook over gegaan. Van 1998 tot 2003 mochten we leven en werken binnen de ERCC in Congo. De keren dat we de grens over gingen, waren niet meer te tellen. Ik heb het aantal verschillende vliegtuigen nog een tijdje bijgehouden. Maar ook dat lukte niet meer. We tellen nu alleen het aantal landen waar we zijn geweest. Je verlegt je grenzen. Zo gaat dat. Zo begon ik mijn artikel van de vorige week. Vandaag het vervolg.

M.J.C. Blok ■

Deel 2: de geschiedenis

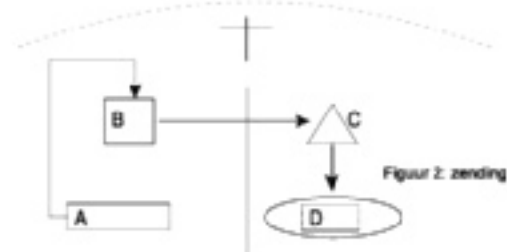
4. Gezonden in de wereld

In kerkelijk missionair werk over de grens vanuit de GK(v) kun je drie fases onderscheiden⁸:

- zending,
- zending en (jonge) kerk en
- oecumenische assistentie aan (zuster)kerken.

Fase 1: zending

Na de Vrijmaking van 1944, de afschaffing van de zendingsorde en het niet herbenoemen van zendingsdeputaten in 1951, ontplooiden plaatselijke kerken initiatieven om gehoor te blijven geven aan de roeping tot evangelieverkondiging tot aan de einden der aarde. Na verloop van tijd ontstonden er in plaatsen als Enschede en Bunschoten-Spakenburg⁹ commissies, die namens kerken in de regio zendelingen stuurden naar gebieden waar mensen Christus nog niet kennen en nog geen kerk is. De beweging is van plaatselijke kerken (A) via een commissie (B) die zendelingen (C) over de grens stuurt om een kerk (D) te institueren. (Impliciet) doel van de zending is bekering van de heidenen en planting van de kerk, tot eer van God¹⁰.

Op dit moment heeft de GK(v) geen zendingswerk over de grens. Dat kan (weer) komen.

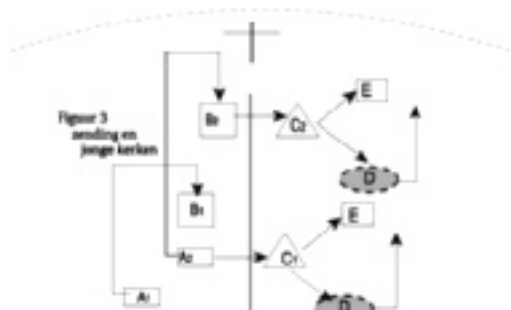
Fase 2: zending en (jonge) kerk

Wanneer broeders en zusters zich tot Christus hebben bekeerd en de kerk geïnstitueerd is, verandert zowel de doelstelling van het werk als de taak en de positie van zendelingen. De (soms impliciete) doelstelling is vaak opbouw van de kerk van Christus, ontwikkeling van het kerkverband en verbetering van de leefomstandigheden van met name kerkleden. In het werk ligt de focus op training en begeleiding van inheems kader (kerkenraden, predikanten, onderwijzers, medisch personeel, vormingswerkers). Qua positie dragen de zendelingen niet langer ambtelijke verantwoordelijkheid voor de verkondiging van het Woord, de bediening van de sacramenten en de kerkelijke tucht, maar staan ze in dienst van de ontwikkeling van de kerk en het kerkverband. De beweging is van plaatselijke kerken (A1) via een commissie (B1) die zendelingen (C1) de grens over stuurt om een kerk te helpen bij training van kerkleden (D) en begeleiding van (toekomstig) kerkverband en kerkelijk kader (E).

Complicerende factor was regelmatig dat de zendende kerken de taak van hun commissies beperkten tot opleiding en ondersteuning van de verkondiging van het Woord, terwijl de daad werd overgelaten aan het particulier initiatief van de kerkleden die zich al dan niet in een vereniging organiseerden. Feitelijk was er dus - zeker sinds de oprichting van verenigingen als Mesoz en Meschobor (in 1978 opgegaan in de vereniging De Verre Naasten) - nog een tweede

beweging, namelijk van particuliere kerkleden (A2) via een vereniging (B2) die ontwikkelingswerkers (C2) de grens over stuurt om een locale partner (E) te helpen met (het opzetten van) projecten op het gebied onderwijs, landbouw en medische zorg met als doel de leefomstandigheden van met name de kerkleden (D) te verbeteren.

Het behoeft geen betoog dat de organisatie op het thuisfront makkelijk kon leiden tot spanningen tussen commissies van zendende kerken enerzijds en de vereniging De Verre Naasten anderzijds, zeker als missie, visie en beleid niet (helemaal) parallel lopen en je wel dezelfde kerkelijke achterban hebt. Het behoeft ook geen betoog dat de organisatie overzee makkelijk kon leiden tot spanningen tussen zendelingen enerzijds en ontwikkelingswerkers anderzijds, zeker als je strategisch niet (helemaal) op één lijn zit en je wel dezelfde kerkelijke doelgroep hebt. Het behoeft zeker geen betoog dat broeders en zusters overzee niet begrepen waarom woord en daad niet letterlijk en figuurlijk hand in hand gingen, zeker als zendelingen en ontwikkelingswerkers uit dezelfde kerk afkomstig zijn en overzee in dezelfde kerk werken.

Theoretisch doet de GK(v) nu geen werk in een (jonge) kerk over de grens: we hebben overal met zelfstandige kerken te maken. Praktisch gezien is het echter de vraag of wij deze fase volledig hebben afgesloten. Ik kom daar nog op terug.

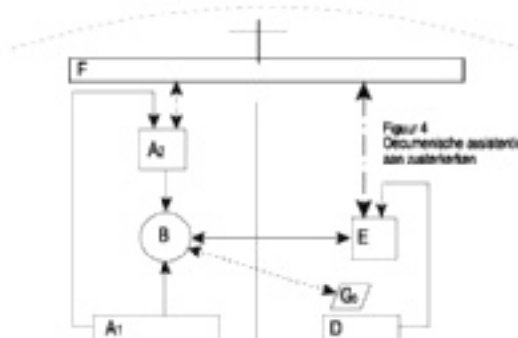
Fase 3: oecumenische assistentie aan (zuster)kerken

Wanneer er sprake is van een wederzijdse relatie tussen twee kerkrechtelijk gelijkwaardige kerken is de fase van oecumene aangebroken en verandert de doelstelling opnieuw. De focus ligt op beleving van de eenheid in Christus, onderlinge bemoediging en uitwisseling, in de praktijk veelal gecoördineerd en vorm gegeven door deputaatschappen van beide kerken. De beweging is van plaatselijke kerken hier en daar via een (landelijk) deputaatschap of een board naar elkaar. Deze bilaterale oecumene is vaak ingebed in een vorm van multilaterale oecumene, denk aan de International Conference of Reformed Churches (ICRC).

Binnen een oecumenische relatie kan tevens sprake zijn van oecumenische assistentie: een hulpbehoevende kerk kan met een vrij en goed

geweten aanvullende hulp (blijven) vragen aan een kerk die ruimer in zijn jasje zit. Naast kerkrechtelijke gelijkwaardigheid van beide kerken is er soms namelijk ook (grote) ongelijkheid in beschikbare middelen en mogelijkheden. We stuiten hier op het probleem van de zgn. 'global rift': de kloof tussen zuid en noord, arm en rijk, zwart en blank. Die kloof lijkt niet te overbruggen. Gelukkig mogen kerken elkaar over de kloof heen tot een hand en voet zijn. Komen kerken tot overeenstemming over inhoud en vorm van de complementaire hulp dan is er binnen de oecumenische relatie ook sprake van oecumenische assistentie. Een onvermijdelijk spanningsveld is meteen duidelijk: in de onderlinge relatie is altijd tegelijkertijd sprake van symmetrie (gelijkwaardige posities) én asymmetrie (ongelijke verdeling van middelen en mogelijkheden). Dit continue spanningsveld zorgt over en weer in alle geledingen helaas voor veel onbegrip, frustratie, verdriet en pijn. Benoem het spanningsveld eerlijk en besef dat wij als kerken en jij als uitgezondene niets hebt dat wij niet van God hebben ontvangen.

Doelstelling van het werk is in deze fase opbouw van de kerk van Christus, verbreiding van Gods eer en verbetering van de leefomstandigheden van met name kerkleden. In het werk ligt de focus op aanvullende hulp bij theologische training, basisgezondheidszorg, micro kredieten en institutionele versterking. De beweging is van een kerk (D) via een board (E) naar een deputaatschap (B), waarin zowel leden van plaatselijke kerken (A1) als regiocoördinatoren van De Verre Naasten (A2) participeren. Vaak zijn de kerken via hun board of deputaatschap vertegenwoordigd in een groter (wereldwijd) geheel (F). De positionering van uitgezondenen is volop in discussie. Idealiter vallen ze onder de board van de partnerkerk (E). In werkelijkheid is er (ook) vaak nog een directe lijn van deputaatschap (B) naar uitgezondenen (Gc).

We constateren drie structurele verbeteringen:

1. In veel deputaatschappen op het thuisfront participeren zowel leden van plaatselijke kerken als regiocoördinatoren van DVN;
2. Woord en daad worden beide opgevat als kerkelijk werk;

3. Uitgezonden zitten anno 2008 vrijwel altijd in één (multicultureel) team.

We constateren ook twee structurele moeiten:

- a. De (nog steeds groeiende) kloof tussen arm en rijk;
- b. De ambivalente positionering van uitgezonden (de diverse oorzaken moeten we nu laten rusten).

Drie vereisten voor alle betrokkenen zijn zonneklaar: gevoel voor de kloof tussen arm en rijk, gevoel voor de fase waarin het kerkelijk missionair werk zit en gevoel voor de positie die je als uitgezondene, als lid van een zendende instantie en als kerken overzee in die fase hebt.

Inzoomend op de ambivalente positionering van uitgezonden in fase drie, behoeft het geen betoog dat (zuster)kerken daarmee uitgezonden nog een tweede onvermijdelijk spanningsveld in de maag splitsen: val ik onder de board van de partnerkerk of onder het deputaatschap in Nederland? Kijk niet gek op wanneer uitgezonden soms overal tussendoor fietsen. Vraag je als (zuster)kerken liever af of je op het punt van de positionering van uitgezonden echt aan member care doet.

Theoretisch zit anno 2008 vrijwel al het kerkelijk missionair werk van de GK(v) over de grens in fase drie. Als het gaat om de positionering van uitgezonden zit veel werk in de praktijk echter (ook) nog in fase twee.

5. Missionaire wereldwerkers¹¹

Er zijn ook mensen die niet in het kader van kerkelijk missionair werk de grens over gaan maar wel graag uitgezonden willen worden, bijvoorbeeld naar een land in de zgn. gesloten gebieden. Ook dan heb je veel gevoel voor verhoudingen nodig. De beweging is van je plaatselijke kerk (pastorale en sociale zorg) en een speciaal opgerichte thuisfrontcommissie (financiën), via een christelijke hulpverlenende organisatie (professionele begeleiding), naar een locale partnerorganisatie of een team van mede-wereldwerkers overzee en dat met het oog op een project ten bate van een doelgroep. Ook hier geldt dat drie vereisten voor alle betrokkenen zonneklaar zijn: gevoel voor de kloof tussen arm en rijk, gevoel voor de fase waarin het werk zit en gevoel voor de positie

die je als missionaire wereldwerker binnen een ontvangende (locale/nationale) organisatie hebt. Dit wat nieuwere fenomeen binnen onze kerken vraagt in de nabije toekomst nog om verder denkwerk ten bate van verantwoord beleid.

Ds. Thijs Blok is predikant van de Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum.

Noten:

8. Fasering en visualisering ontleen ik vooral aan IRTT, de trainingsafdeling van *De Verre Naasten*. Zie B. van der Lugt, *Ecclesial partnership as a challenge for mission work* en G. Riemer, *Koninkrijksrelaties* - beide artikelen te vinden op www.irtt.nl.
9. Nadat de kerk van Bunschoten-Spakenburg door de PS Utrecht in voortgezette zitting op 29 juni 1954 met algemene stemmen als zendende kerk is aangewezen, benoemt de kerkenraad op 6 augustus 1954 de 'Borneo Commissie' (C.J. Smelik, 'Tot een lof op aarde' in: *De gouden draad. De geschiedenis van de Gereformeerde Kerken te Bunschoten, Spakenburg, Eemdijk 1836-1986* (Bunschoten-Spakenburg 1986), 246. Vanwege politieke ontwikkelingen in Indonesië, herschikking van verantwoordelijkheden op het thuisfront en een machtswisseling in Zaïre is de naam naderhand achtereenvolgens gewijzigd in Nieuw-Guinea-Commissie (1958), Commissie-Kawagit (1964), Zaïre Commissie (1991) en Congo Commissie (1997) (A. Klapwijk, 'Overzicht van 50 jaar zending' in: W. Ruizendaal (ed.), *De Maranathakerk. Ontstaansgeschiedenis van een kerkgebouw in Bunschoten-Spakenburg* (Bunschoten-Spakenburg 2005), 119-123.
10. Smelik benadrukt het laatste: 'En heel dat vreugdevolle werk bleef staan onder de noemer van Psalm 117, over welke tekst ds. Klamer zijn intree-preek hield: looft de HERE, alle gij volken, prijst Hem, alle gij natiën; want zijn goedertierenheid is machtig over ons, en des HEREN trouw is tot in eeuwigheid, Halleluja'. (Smelik, in a.w., 247). De drievoudige doelstelling gaat terug op G. Voetius, zie H.A. van Andel, *De zendingsleer van Gisbertus Voetius* (Kampen 1912), 143.
11. Dit is de nieuwe term van De Verre Naasten voor leden van de GKv die uitgezonden willen worden. In een gelijknamige brochure staat onder welke voorwaarden DVN ondersteuning kan geven (voor contact: info@dvweb.nl).

Bewerking van een samen met Marike gehouden lezing op vergaderingen van De Verre Naasten met zendende instanties van de GK(v) (21-04-2007) en gemeenteleden die overwegen de grens over te gaan (30-06-2007).

Deputaten Kerkmuziek en het opwekkingslied

De Generale Synode van Zwolle-Zuid gaat veel deputatenrapporten behandelen. Eén ervan is dat van deputaten Kerkmuziek. In deze bespreking wil ik een ingrijpend voorstel van deputaten onder de loep nemen, namelijk hun voorstel om het in de vrijheid van de plaatselijke kerken te laten om opwekkingsliederen te gebruiken. Dat voorstel is van grote betekenis voor de wijze waarop binnen ons kerkverband met gezangen wordt omgegaan.

J. Smelik ■

De beperking tot dit deelonderwerp heeft belangrijke nadelen. Omdat ik ten aanzien van dit onderwerp nogal wat kritiek heb, kan het beeld ontstaan dat ik het hele deputatenrapport beneden de maat vind. Ik hecht eraan vooraf nadrukkelijk te stellen dat dit niet het geval is. Conform de synodeopdracht hebben deputaten opnieuw 120 gezangen geselecteerd die zij in hun rapport presenteren. Dat is op een gedegen wijze gedaan en ik kan de keuze veelal onderschrijven. Dat deputaten ook liederen als 'Wij moeten Gode zingen' (Liedboek gez. 301) opnieuw aanbieden, hoewel ze door eerdere synoden in eerste of tweede lezing verworpen zijn, ondersteun ik. Op synodaal niveau (dus niet op deputaten-niveau) is het wel of niet aanvaarden van liederen door middel van hoofdelijke stemmingen, niet zelden weinig consistent en verdedigbaar. Bij een andere synodesamenstelling zou de stemming dikwijls anders uitpakken. Een winstpunt ten opzichte van de vorige rapporten vind ik dat in het huidige rapport niet alleen de *Liedboek*-gezangen kort verantwoord worden, maar dat dit ook gebeurt met andere liederen.

In een aanvullend rapport stellen deputaten de synode voor om te participeren in het IKS-project voor een opvolger van het huidige *Liedboek voor de Kerken*. Dat voorstel en de argumenten waarmee zij het onderbouwen, steun ik van harte.¹

Vrijheid van de kerken

Eén van de opdrachten van deputaten was antwoord te geven of opwekkingsliederen geschikt zijn in onze erediensten gezongen te worden, en zo ja: op welke wijze. De synode wees er

daarbij op dat we als kerken gezamenlijk vaststellen welke liederen we zingen en dat we in de Koersbepaling afgesproken hebben om daarvan slechts bij uitzondering af te wijken. Tezamen met het gegeven dat het zingen van opwekkingsliederen toeneemt in onze kerken, vond de synode het zinvol om deputaten deze opdracht te geven.

Deputaten stellen nu voor om het al dan niet zingen van opwekkingsliederen over te laten aan de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerken. De synode zou daarbij wel een aantal aanbevelingen moeten doen met betrekking tot het gebruik van die liederen. In hun rapport vertellen ze hoe ze tot dat voorstel gekomen zijn. Twee deputaten schreven twee stukken over de problematiek die inhoudelijk behoorlijk overeenkwamen. Ondanks deze stukken werden de gesprekken over dit onderwerp binnen het deputaatschap 'oeverloos', zoals deputaten het zelf typeren. Naar ik begrijp zijn ze er intern dus niet uitgekomen. Nu is het ook een erg lastige opdracht van de synode, temeer omdat deputaten ongetwijfeld de hete adem in de nek voelen van stromingen binnen onze kerken die opwekkingsliederen juist wel of juist niet (in ruime mate) wil toelaten in de liturgie.

Hoe dan ook, uiteindelijk hebben deputaten het voorstel ontwikkeld om het zingen van opwekkingsliederen in vrijheid van de kerken te laten. Met alle begrip dus voor het complexe en gevoelige vraagstuk, maar toch vind ik dat geen goed voorstel. Niet alleen omdat het slecht onderbouwd is, maar ook omdat het in de praktijk meer problemen zal veroorzaken dan oplossen. Want wanneer zelfs binnen een

deputaatschap de discussies over opwekkingsliederen overloos zijn, dan zal dat ook zeker op plaatselijk niveau het geval zijn.

Deputaten hebben een paar argumenten om het opwekkingsrepertoire niet in de landelijke selectieprocedure te betrekken, maar in vrijheid van de kerken te laten. Die argumenten overtuigen mij echter niet. Het grote aantal opwekkingsliederen zou het onmogelijk maken om ze in de selectieprocedure te betrekken (pag. 9). Maar dat argument kun je in even sterke mate gebruiken voor het enorme aantal kerkliederen. Ook die liederen kun je onmogelijk allemaal beoordelen. Deputaten hebben zich daar dan ook beperkt tot slechts vier bundels (*Liedboek, Tussentijds, Gezangen voor Liturgie, Zingend Geloven*). Zonder problemen kan men nog wel 10 bundels noemen met kerkliederen die momenteel niet door deputaten bekeken worden.

Verder wijzen deputaten op de snelle omlooptijd van de opwekkingsliederen: wat je nu beoordeelt, is alweer 'uit' als het daadwerkelijk door de synode vrijgegeven is. Hier hebben ze een punt. Volgens mij moet een deputaatschap dan ook alleen opwekkingsliederen beoordelen die zich al 'bewezen' hebben, d.w.z. die geen eendagsvliegen zijn. Met deputaten verschil ik van mening dat de snelle omlooptijd een goede reden is om het al dan niet zingen van evangelicale liederen aan plaatselijke kerken over te laten. Ik vind het namelijk onverenigbaar met de uitgangspunten van de gereformeerde liturgie, dat we bij voorbaat en doelbewust wegwerplieder toelaten. Of moet het criterium van streven naar kwaliteit, zorgvuldigheid en duurzaamheid, zoals inherent is aan het gebod van David, gewoon maar (gedeeltelijk) buiten werking gesteld worden omdat een x-aantal kerkgangsters nu eenmaal behoefte heeft om 'opwekking' te zingen?

Gereformeerde kerkdienst

Als bijlage bij hun rapport hebben deputaten een document opgenomen, waarin zij hun voorstel nader onderbouwen en verhelderen. Met betrekking tot de vraag of het evangelicale lied een plaats kan ontvangen in de gereformeerde eredienst en zo ja, op welke wijze, signaleert het deputaatschap twee verschillende standpunten die zij kort samenvat.

Aanhangers van het eerste standpunt stellen volgens deputaten dat we bij het zoeken naar nieuwe liederen dichterlijke en muzikale kwaliteit voorop moeten stellen. De eredienst is immers een ontmoeting van God met zijn volk en daarbij past alleen kwaliteit. Bij de weergave van dit standpunt mis ik dat ook de theologisch-inhoudelijke kwaliteit hoog in het vaandel staat. Dat reikt verder dan 'er mag geen ketters letter in staan'. Bij het opwekkingsrepertoire is voor die inhoudelijke kwaliteit veel minder aandacht.

Het tweede standpunt omschrijven deputaten als een traditie die zich parallel ontwikkelde

aan de liturgische ontwikkeling "die met name bepaald werd door het zingen van de Geneefse psalmen en de gereformeerde liturgieën". Het betreft de traditie van het piëtistische lied dat sinds de 17de eeuw bestaat en bijvoorbeeld in Afscheiding buiten de liturgie gehouden werd, juist vanwege dat piëtistische karakter.³ Het evangelicale lied plaatsen deputaten in deze traditie. Dit type lied zou veel meer aansluiten bij het persoonlijk geloof van met name jongeren. Dit liedtype zou veel minder een verkondigend karakter hebben, maar een sterk appellerend karakter: het eigen 'ik', de gelovige ziel wordt aangesproken. Daarnaast hebben de liederen het karakter van een lofprijzing. De liederen voorzien in een behoefte om in een muzikaal en verbaal ander idioom het geloof uit te zingen: *Een genre dat aansluit bij de cultuur waarin mensen leven, waarin ze toch kunnen getuigen van de keuze die mensen maken, juist ook tégen de cultuur van de tijd, in het muzikale idioom van de tijd.*

een deputaatschap moet alleen opwekkingsliederen beoordelen die geen eendagsvliegen zijn

Naar mijn mening maken deputaten een valse tegenstelling tussen 'kerk lied = verkondigend, (hoge) dichterlijke/muzikale kwaliteit' versus 'evangelicale/piëtistische lied = appellerend, populair'. Want er zijn genoeg kerkliederen die én appellerend én populair én piëtistisch zijn én ook nog eens literaire en muzikale kwaliteit hebben. Ik zou geen kerkliedbundel uit de 19de en 20ste eeuw weten waarin het piëtistische lied niet (ruim) vertegenwoordigd is. Verder zijn er veel opwekkingsliederen die niet piëtistisch zijn. Verder stoort mij dat de (muziek)cultuur en het 'muzikaal idioom van de tijd' wel erg beperkt opgevat wordt: het zou alleen de lichte muziek gelden. Kenmerkend voor onze tijd is echter dat je een ongelooflijk breed scala aan muziekgenres in onze cultuur aantreft: van gregoriaans en Bach tot de lichte muziek en wereldmuziek. De muziek van opwekkingsliederen is niet eigentijdser dan menig nieuw kerklied.

Het tweede standpunt had m.i. dus heel wat beknopter en daardoor helderder geformuleerd kunnen worden. Bijvoorbeeld: de vraag of evangelicale liederen bruikbaar zijn in de kerkdienst wordt positief beantwoord. Argumenten daarbij zijn dat veel jongeren hun persoonlijke geloof nu eenmaal via dit type lied uiten, en dat dit liedtype aansluit bij de lichte muziek, die dominant aanwezig is in de huidige cultuur, en tegemoet komt aan de behoefte om in idiomaten van deze muziek het geloof uit te zingen.

Deputaten vinden dat de beschreven visies niet te verenigen zijn en hebben zich de volgende elementen gerealiseerd, waarbij ik tussen vier-

kante haken en cursiefgedrukt mijn commentaar geef:

1. De vorige synodes hebben al een aantal liederen uit het evangelicale liedrepertoire geselecteerd en vrijgegeven voor gebruik in de kerken; *[De selectieprocedure en de criteria blijken dus helemaal niet alle opwekkingsliederen buiten te sluiten.]*
2. In veel gemeenten worden deze liederen al gezongen. Dat gebeurt soms in bijzondere diensten, waarin meer keuzevrijheid bestaat, maar soms gebeurt het ook in gewone diensten. Er begint zich een grote diversiteit af te tekenen in het gebruik van het evangelicale lied; *[De landelijke afspraak zoals vastgelegd in de Koersbepaling is dat in bijzondere en gewone diensten alleen liederen gezongen worden die op de lijst geplaatst zijn: "Afwijking van deze afspraak dient een kerkenraad te verantwoorden en behoort een uitzondering te zijn." Wanneer deputaten gelijk hebben dat in 'veel' gemeenten al niet-geselecteerde opwekkingsliederen gezongen worden, moeten we dus vaststellen dat de landelijke afspraak massaal genegeerd wordt. In dat geval kunnen op de synode beter andere vragen aan de orde komen, zoals: moeten kerken zich houden aan afspraken, moet de afspraak inzake het lied blijven voortbestaan? Aan landelijke afspraken waar kerken zich niet aan houden, heeft niemand iets.]*
3. Het selecteren van een corpus evangelicale liederen is een hachelijke zaak. Ieder jaar verschijnt er met Pinksteren (!) een flinke hoeveelheid nieuwe opwekkingsliederen, terwijl de 'gebruiksduur' van deze liederen over het algemeen kort is; *[Dit punt is hierboven al ter sprake gekomen. Ik merk alleen op dat het met de jaarlijkse 'flinke hoeveelheid' nog wel meevalt: 15 à 20 liederen.]*

het gaat toch sowieso niet over een 'principiële afwijzing' van opwekkingsliederen als genre?

4. Het negeren van dit opkomende genre van liederen versterkt een opkomend gevoel van ontheemd zijn bij de (oudere) jongeren in veel gemeenten." *[Het vrijgeven van dit opkomende genre versterkt het opkomende gevoel van ontheemd zijn bij een ander deel in veel gemeenten.]*

Deputaten gaan verder met te zeggen dat het kerklied dan wel een eigen klank en kleur mag hebben, maar dat er toch duidelijke en overtuigende schriftbewijzen moeten zijn om een principiële afwijzing van opwekkingsliederen te rechtvaardigen. Die schriftbewijzen konden deputaten niet vinden. Integendeel. Op veel plaatsen roept de Bijbel ons op om de Here lof te zingen met nieuwe liederen, stellen ze. En verder: "Ook nieuwe instrumenten zijn per definitie niet verkeerd. De Here leert ons in zijn woord dat het kwaad niet in de uiterlijke dingen zit, maar in de mens. Als we als nieuwe mensen de lof van God verkondigen, dan is een gitaar of drum principieel niet af te wijzen" (pag. 82). Wordt hier niet gevochten tegen windmolens? Is

het binnen onze kerken nu echt een item dat het drumstel *principieel* afgewezen wordt? Natuurlijk zijn instrumenten niet per definitie verkeerd, natuurlijk zit het kwaad niet in uiterlijke dingen en natuurlijk is een gitaar en drum niet principieel af te wijzen. En natuurlijk: de Bijbel staat vol met oproepen om God met nieuwe liederen te loven. Maar dat wil toch nog niet zeggen dat alle liederen die bij de kerkdeur aankloppen daarom binnengelaten kunnen/moeten worden? En welke biblicist binnen onze kerken heeft beweerd dat je het opwekkingslied als genre kunt afkeuren op basis van duidelijk en overtuigend schriftbewijs? Het gaat toch sowieso niet over een 'principiële afwijzing' van opwekkingsliederen als genre?

Het gaat om de vraag naar de bruikbaarheid binnen een gereformeerde kerkdienst anno Domini 2008. Dat was de synodeopdracht. Het gaat om de wisselwerking tussen geloof-lied-liturgie, waarbij je als kerk binnen de context van je eigen tijd en cultuur afwegingen en keuzen moet maken, die je onder meer theologisch-liturgisch en pastoraal kunt verantwoorden. Zoals op zoveel gebieden is het geen kwestie van het opdiepen van wat bijbelteksten. Op de uiteenlopende terreinen van het leven hebben christenen de opdracht binnen hun eigen tijd en cultuur te zoeken naar bijbels-verantwoorde antwoorden op ethische vragen. En daarbinnen vallen ook vraagstukken over het gebruik van muziek, de liederen in de kerkdiensten.

Dat je met het idioom van de lichte muziek kunt getuigen tégen de cultuur waarin je leeft, is duidelijk. Maar dat is het discussiepunt helemaal niet. Ik heb binnen onze kerken nog nooit iemand gehoord die beweerde dat je bijv. bij evangelisatieactiviteiten geen gospelmuziek mag gebruiken.³ Maar daarmee is nog niet gezegd dat deze muziek altijd en overal kan en moet functioneren, bijv. in een kerkdienst of in alle type samenkomsten. Om dat laatste gaat het nu net! En dus zijn vragen omtrent de aard en stijl van de gereformeerde eredienst relevant. Dit betoogde ik ook in april 2005 bij de bespreking van het vorige deputatenrapport in dit blad: het vraagstuk naar het opwekkingslied is in hoge mate een *liturgisch* vraagstuk en daarom zou het goed zijn wanneer de deputaten Kerkmuziek en Eredienst zich gezamenlijk hierover zouden buigen.⁴

Deputaten bevechten m.i. dus aan de ene kant een visie die binnen onze kerken eigenlijk geen rol speelt. Aan de andere kant negeren ze relevante vraagstukken, kritiekpunten en aspecten die anderen m.b.t. het opwekkingslied naar voren hebben gebracht. Er wordt bijvoorbeeld geen woord gewijd aan de kritiek ten aanzien van de thematische eenzijdigheid en oppervlakkigheid, en de taalkundige inferieure kwaliteit van veel opwekkingsliederen (ook volgens prominente vertedigers van het opwekkingslied). Ik zeg niet dat deze kritiek had moeten worden gebruikt om in één veeg alle opwekkingsliederen af te keuren of om aan te geven dat er totaal geen liederen uit dat repertoire geselecteerd kunnen worden. Maar hoe moeten we er dan mee omgaan? Natuurlijk hoef

je het als deputaatschap niet eens te zijn met argumenten en aspecten die anderen aangedragen hebben. Maar ik vind dat je het als deputaatschap niet kunt maken om relevante noties en kritiek met betrekking tot de problematiek te negeren, en te volstaan met het vermelden van publicaties (pro en contra) over dit onderwerp in een voetnootje op pagina 81.

Nieuwe benadering?

Een merkwaardig onderdeel in de bijlage over het evangelicale lied uit het deputatenrapport vind ik de gepresenteerde ‘nieuwe benaderingswijze’. Met die benaderingswijze zouden we volgens het deputaatschap uit het dilemma van de onverenigbare visies kunnen komen. Deputaten nemen hiervoor hun toevlucht tot een bepaald type wetenschappelijk literatuuronderzoek (het zgn. receptie-onderzoek) dat na WOII ontstaan is. Het komt erop neer dat bij dit onderzoek – naast allerlei tekstuele vorm- en betekenisaspecten – ook de waardering en smaak van het publiek meegewogen wordt om te bepalen wat een kwalitatief goede literaire tekst is. Insgelijks zouden we bij onze beoordeling van (opwekkings)liederen meer moeten kijken naar welke liederen blijkbaar gewaardeerd worden en in de smaak vallen. Nu begrijp ik niet waarom het deputaatschap zijn toevlucht neemt tot de literatuurwetenschap. Want we hebben het over religieuze liederen en de liturgiewetenschap/hymnologie is met dit soort waarderings-onderzoek ook bekend. En nog afgezien daarvan: bij het samenstellen van kerkliedbundels wordt altijd al in meer of mindere mate meegewogen welke liederen populair waren en zijn bij kerkmensen. Er wordt altijd al gelet op het functioneren van de liederen en ontwikkelingen daarbinnen. Je kunt redetwisten over de mate waarin één en ander gebeurt. Maar het is onzin te beweren of te suggereren dat wat tot nu toe in kerkliedbundels staat, de keuze is van theologen, dichters en musici die alleen (of in elk geval: teveel) gelet zouden hebben op kwaliteit van tekst, muziek en inhoud. Een nieuwe benadering zou dan zijn dat we vanaf heden maar eens moeten letten op de waardering van liederen door de gebruikers.

Wat deputaten presenteren is een benadering maar geen nieuwe: jarenlang hoor je geluiden dat de waardering voor opwekkingsrepertoire reden genoeg is om evangelicale liederen in de liturgie te gebruiken. En wie de kerkdeuren niet helemaal open wil zetten voor het opwekkingslied en die liederen zelfs bekritiseert, is een verstokte idealist met realiteitsproblemen. Sinds de 19de eeuw is het een beproefd argument om allerlei bezwaren tegen liederen weg te wuiven met de opmerking dat de mensen het blijkbaar graag zingen en er veel aan hebben. Johannes de Heer was er bijvoorbeeld een ster in, en onlangs wuifde Joop Gankema, directeur van stichting Opwekking, kritiek op de Opwekkingsliederen weg met de mededeling dat de kritiek op deze bundel niet opweegt tegen de zegen die de bundel velen gebracht heeft.

Een zeer sterk afgezwakte variant kom ik in het deputatenrapport tegen, waarbij ik rekening wil houden met een ‘slip of the pen’: ook opwekkingsliederen “moeten schriftuurlijk zijn en voldoen aan het criterium ‘is dit een mooi lied’, zij het dat het misschien minder streng wordt beoordeeld” (pag. 83). In opwekkingsliederen krijgt de gelovige ‘ik’ een groter accent dan de verkondiging. “Deputaten pleiten ervoor om dit element dat eigen is aan de opwekkingsliederen met een zekere ruimhartigheid te benaderen. Juist het feit dat deze liederen populair zijn geworden, illustreert dat er een behoefte is om liederen te zingen waarin de eigen (geloofs)beleving een grotere plaats heeft” (pag. 84). Alles goed en wel, maar dan is nog wel de vraag in hoeverre dit binnen een gereformeerde liturgie ook op deze wijze een plaats zou moeten krijgen. Bovendien blijf ik overtuigd dat de hoogst haalbare - dus geen ongezond perfectionisme! - kwaliteit (naar inhoud en vorm) van het lofoffer, een vanzelfsprekend en schriftuurlijk uitgangspunt is in de dienst aan God en elkaar.

De ‘nieuwe benaderingswijze’ (c.q. het receptie-onderzoek) impliceert dat de liederen al een bepaalde geschiedenis hebben en dat zij zich in de praktijk al hebben ‘bewezen’. Je onderzoekt immers in welke mate mensen het lied waarderen en graag zingen. Deputaten gaan er daarom ook vanuit dat de kerken alleen de opwekkingsliederen gaan zingen die al een bepaalde geschiedenis hebben en zich al ‘bewezen’ hebben. Volgens mij kun je ze dan ook gewoon in de landelijke selectieprocedure opnemen. Bovendien lijkt mij dit standpunt strijdig met een eerdere stellingname van deputaten, namelijk dat de snelle omlooptijd van opwekkingsliederen een reden is om ze niet in de landelijke selectieprocedure op te nemen. Kerken zouden ze direct in de dienst moeten kunnen zingen. Met de gepresenteerde benaderingswijze halen deputaten dat argument zelf weer onderuit.

Dr. Jan Smelik is hymnoloog-musicoloog en woont te Steenwijk.

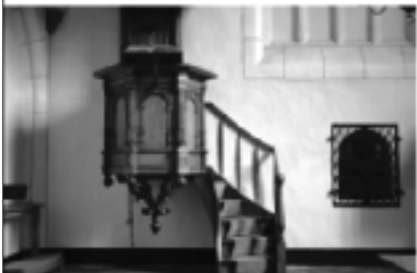
noten:

1. Vgl. J. Smelik, ‘Samen op weg naar een nieuw Liedboek’, *De Reformatie*, 82/41 (21 juli 2007).
2. :Dat mannenbroeders van de Afscheiding gezongen werden uit de dienst, “juist vanwege dat piëtistische karakter” is een wel erg vereenvoudigde voorstelling van zaken. Er was minstens ook oppositie vanwege het rationalisme in de *Evangelische Gezangen* en vanwege de kerkrechtelijk onwettige wijze van invoering van de bundel.
3. Hoewel het vervolgens nog wel de vraag is in hoeverre je daarmee dan wel een groot (of groter) publiek zou bereiken. Welke muziek men ook kiest om te evangeliseren: men selecteert daarmee altijd per definitie ook een doelgroep en men sluit andere doelgroepen buiten.
4. J. Smelik, ‘Looft God om zijn uitbundigheid!’, *Reformatie* 80/28 (16 april 200) en 29 (23 april 2005). Te lezen via: www.dereformatie.nl.

INVENTARIS

vertrouwd verzekerd

De premie is laag en de dekking is hoog. Wat wil je nog meer?

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

Postbus 500 5240 AM Rosmalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

lied van de week

Lied van de week:

Voor zondag 16 maart a.s. is er geen liedbespreking. Lied 178 uit het *Liedboek*: 'Jezus om uw lijden groot' is besproken geweest in *De Reformatie*, jaargang 74, nr. 23. Zie daarvoor www.dereformatie.nl -> archief -> naar het nieuwe register

uit de kerken

Neede (deeltijd) - beroepen:

C. v.d. Beek te Lichtenvoorde

Alphen aan den Rijn - beroepen:

K. van den Geest te Hengelo (Ov.)

Assen-Zuid - beroep aangenomen:

J.H. Soepenberg te IJsselmuiden

Nu verkrijgbaar

Ook bij de boekhandel

HANDBOEK GKV 2008

ISBN 978 90 5294 412 8

Met jaaroverzicht van 2007 door ds J.H. Kuiper

€ 11,95

Bestellen via boekhandel of www.gkvhandboek.nl

Uitgeverij Print Media BV